

Regelgeving schrappen is niet dé oplossing voor planlast. Wat kan wel helpen?

Advies bij het voorontwerp van decreet tot opheffing van meerdere onderwijsbepalingen

Vlaamse Onderwijsraad
Koning Albert II-laan 37
BE-1030 Brussel
T +32 2 219 42 99

www.vlor.be
info@vlor.be

Advies op vraag van Ben Weyts, Viceminister-president van de Vlaamse Regering en Vlaams minister van Onderwijs, Sport, Dierenwelzijn en Vlaamse Rand op 7 december 2022

Uitgebracht door de Algemene Raad op 20 april 2023 met eenparigheid van stemmen

Vorbereiding: werkgroep Beleidsnota-Programmadecreet op 14 december 2022, 17 februari, 10 maart en 30 maart 2023 onder voorzitterschap van Leen Van Heurck

Inbreng van de Raad Levenslang en Levensbreed Leren op 31 januari 2023, de Raad Basisonderwijs op 1 februari 2023, de Raad Secundair Onderwijs op 2 februari 2023 en de Raad Hoger Onderwijs op 7 februari 2023

Dossierbeheerder: Marleen Colpin

Inhoud

1	Situering.....	2
2	Kernboodschappen.....	2
3	Onderwijsregelgeving: van schrappen naar herdenken.....	3
4	Regelgeving als oorzaak van planlast?.....	3
4.1	Over planlast.....	4
4.1.1	Wat is planlast?.....	4
4.1.2	Planlast op de radar: meetbaar en bespreekbaar maken en samen aanpakken.....	4
4.2	Hoe genereert regelgeving planlast?.....	5
4.2.1	Timing.....	6
4.2.2	Gebrek aan transparantie.....	6
4.2.3	Complexe administratieve en technische vereisten.....	6
4.2.4	Niet afgestemde regelgeving (4).....	7
4.2.5	Niet-toepassing of niet-handhaving van regelgeving (5).....	7
4.2.6	Subsidiegestuurd werken (6).....	8
5	Bijkomende voorstellen voor schrapping én vereenvoudiging.....	8
5.1	Basisonderwijs.....	9
5.2	Secundair onderwijs.....	9
5.3	Basis- en secundair onderwijs.....	9
5.4	Hoger onderwijs.....	10
5.5	Volwassenenonderwijs.....	10
5.6	Deeltijds Kunstonderwijs.....	12
5.7	Specifieke opmerkingen bij het voorontwerp van decreet.....	13
	Bronnen.....	15
	Bij deel 1-4 van het advies.....	15
	Bij deel 5 van het advies.....	15



1 Situering

Op 7 december 2022 vroeg minister Weyts de Vlor om advies over het ‘Voorontwerp van decreet tot opheffing van meerdere onderwijsbepalingen’, het zogenaamde schrappingsdecreet. Dat decreet heft een aantal onderwijsbepalingen op in meerdere bestaande niveau- en themadecreten, met het oog op een vereenvoudiging van de onderwijsregelgeving. Het gaat om bepalingen die eenmalig waren of gebonden aan bepaalde schooljaren, bepalingen die nog verwijzen naar regelgeving die ondertussen opgeheven is, bepalingen over overgangsregelingen die zonder voorwerp geworden zijn, bepalingen die op meerdere plaatsen vermeld staan en bepalingen waarvan de inhoud niet meer opportuun is. De opheffingen hebben tot doel de regelgeving accuraat en overzichtelijk te houden. Een aantal opheffingen verminderen de administratieve last voor onderwijsinstellingen en/of de burger, waarmee de onderwijsoverheid alvast haar verantwoordelijkheid neemt inzake één aspect van juridisering en regeldruk, aldus de nota bij het decreet.

Met diezelfde adviesvraag vroeg de minister ook aan de Vlor om ‘zonder taboes voorstellen te doen om regelgeving te schappen die niet nuttig of zelfs contraproductief is. Het gaat voor alle duidelijkheid om voorstellen tot opheffing van onderwijsregelgeving in het kader van planlastvermindering en vermindering van regeldruk voor scholen en onderwijsprofessionals.’ En ‘om in de voorstellen tot toevoeging enkel die zaken op te nemen waarover consensus bestaat tussen de verschillende partners. Ik zie in de Vlor het forum bij uitstek om tussen de partners alvast een debat te voeren alvorens de politiek met eventuele voorstellen aan de slag gaat.’

De Vlor gaat met dit advies in op die vraag van de minister en koppelt er een aantal algemene boodschappen aan over regelgeving en planlast. In opvolging van artikel 73 van het Participatiedecreet gaat het advies niet in op personeelsregelgeving.¹

2 Kernboodschappen

- Regelgeving schrappen is niet vanzelfsprekend en moet grondig en zorgvuldig gebeuren. Dat roept de vraag op welke regelgeving onderwijs nodig heeft om autonomie en verantwoording in evenwicht te houden. (3)
- Regelgeving is niet de enige oorzaak van planlast. Planlast is een complex gegeven en er worden heel wat inspanningen gedaan om eraan tegemoet te komen. De Vlor kijkt uit naar de instrumenten van de onderwijsinspectie om planlast op school in beeld te brengen en bespreekbaar te maken. (4.1)
- Regelgeving veroorzaakt wel extra druk door de timing, de complexiteit, het gebrek aan afstemming, enzovoort. De Vlaamse Regering moet dat aanpakken. (4.2)
- De concrete voorstellen om regelgeving te schrappen of te vereenvoudigen, zullen niet volstaan om het probleem van planlast op te lossen. (5)

¹ [Decreet betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad](#). 2 april 2004.

3 Onderwijsregelgeving: van schrappen naar herdenken

Onderwijsregelgeving schrappen is geen evidente oefening. Om te beginnen werd alles wat voor de hand ligt om te schrappen, al in kaart gebracht door de administratie (zie voorontwerp van decreet). Verder heeft de Vlor vastgesteld dat de **verwevenheid** van regelgeving het moeilijk maakt om in te schatten of iets geschrapt kan worden. Ook de **impact** op alle betrokkenen (leerlingen, ouders, personeel) moet correct ingeschat worden. Daarvoor is deels juridisch-technische expertise vereist en die valt buiten de onderwijskundige, pedagogische en maatschappelijke criteria die de Vlor hanteert.

Regelgeving is er altijd om een bepaalde reden gekomen. Het onderwijs heeft regelgeving nodig. Die biedt **rechtszekerheid**. En vaak zijn er minder problemen als de regelgeving heel precies is. Dat is meestal het gevolg van een zorgvuldige afweging van alle **belangen**. Het is dus belangrijk om de **historiek** van regels te kennen om te kunnen inschatten of er geschrapt kan worden. De **zorgvuldigheid** bij schrapping moet dezelfde zijn als bij totstandkoming van regelgeving.

Kenmerkend voor het Vlaamse onderwijs is de vrijheid van onderwijs. Het onderwijsveld staat dan ook op zijn **autonomie** en vraagt vertrouwen aan de overheid om die in te vullen. Onvermijdelijk hoort daar een stuk **verantwoording** bij, en die wordt vaak ervaren als oorzaak van planlast. Het kan niet de bedoeling zijn dat de regelgeving strikter wordt, met misschien minder planlast als gevolg, want dat zou de autonomie verder aantasten. Wel is het de kunst om een **evenwicht** te vinden tussen autonomie en verantwoording, met andere woorden autonomie zó invullen dat de bijbehorende verantwoording als billijk en niet onnodig belastend ervaren wordt.

Dat leidt ons naar de vraag hoe de onderwijsregelgeving er idealiter zou moeten uitzien. De Vlor zal zich in een volgend stadium over die vraag buigen om de gewenste richting aan te geven voor de volgende Vlaamse Regering. Er is nood aan een **gemeenschappelijke visie** over welke regelgeving onderwijs nodig heeft: welk kader moet de overheid voorzien en hoe sturend mag/moet ze zijn op processen en uitkomsten? Welke autonomie geeft de overheid aan het veld? Wat heeft het veld nodig om die autonomie te kunnen waarmaken? Welke verantwoording verwacht de overheid terug? Een goede casus om die oefening te maken is de codex Hoger onderwijs. Die werd oorspronkelijk opgezet als kader voor de instellingen om zelf invulling aan te geven, maar evolueert geleidelijk aan naar een meer gedetailleerde invulling met regels voor alle instellingen, bijvoorbeeld recent over de studievoortgang. De beoogde oefening kan leiden tot een grondige herziening van de onderwijsregelgeving, waarbij rechtszekerheid en continuïteit voorop moeten staan.

In afwachting vraagt de Vlor om bij nieuwe regelgeving de doelstellingen duidelijk te stellen. Nieuwe maatregelen moeten ook systematisch getoetst worden op planlast via een regelgevingsimpactanalyse (RIA). Daarbij moet ook de impact van het geheel van de regelgeving meegenomen worden.

4 Regelgeving als oorzaak van planlast?

Omdat de minister zijn vraag naar voorstellen tot schrapping expliciet ophangt aan de vermindering van planlast, zoomen we in op wat planlast precies is en hoe die kan verminderd worden. En we staan stil bij de vraag of regelgeving schrappen dé manier is om planlast te verminderen.



4.1 Over planlast

4.1.1 Wat is planlast?

Planlast definiëren is niet eenvoudig, omdat het subjectief is. Wat door de ene directeur of leraar ervaren wordt als zinloze administratieve taken die hem van zijn kerntaken afhouden, kan door een andere directeur of leraar gezien worden als structurele onderdelen van zijn kerntaak die houvast bieden. De Vlor zal zich dan ook niet aan een eigen definitie wagen, maar verwijst wel naar de volgende werkdefinities:

- De onderzoekers die in 2012-2013 in opdracht van toenmalig minister van Onderwijs Pascal Smet planlast onder de loep namen, hanteerden volgende, brede definitie van planlast, dat ze een containerbegrip noemen: *'het geheel van ter discussie gestelde verplichtingen, die het onderwijspersoneel veelal ervaart als een belemmering van de kerntaak'*. Als kerntaak beschouwen leraren het professioneel werken met kinderen en jongeren in de klas. Daarnaast zijn er 'zinnige' bijkomende taken en 'onzinnige' bijkomende taken of 'irriterende regeldruk' (Kenis, Michielsens & van Andel, 2013). Die definitie werd ook gehanteerd bij operatie Tarra, in opdracht van minister Crevits (Departement Onderwijs en Vorming, 2016).
- De onderwijsinspectie hanteert sinds 2019 in het kader van haar viersporenbeleid (informereren-inventariseren-sensibiliseren-rapporteren) (in opdracht van minister Weyts) de volgende definitie van het begrip planlast: *'het gevoel niet met de kern van onderwijs bezig te kunnen zijn door allerhande (administratieve) taken die niet essentieel lijken en waarvan men niet weet wat er later mee gebeurt. Planlast wordt bovendien veroorzaakt door diverse actoren zoals de overheid, overkoepelende organisaties of schooloverstijgende samenwerking.'* (Viaene & Vander Elst, 2022).

Het mag duidelijk zijn dat opeenvolgende ministers van Onderwijs planlast hebben trachten aan te pakken. Toch blijft het een hardnekkig probleem dat steeds weer opduikt in debatten over onderwijskwaliteit, het lerarenberoep, de werkdruk voor directies, enzovoort.

De genoemde onderzoeken brachten heel wat bronnen van planlast aan het licht, en ook leidende principes en actieterreinen om planlast te verminderen. Daarbij werd duidelijk dat planlast zeker niet exclusief het gevolg is van de onderwijsregelgeving.

Het aandeel van hun tijd dat leraren spenderen aan administratieve taken die niet direct verbonden zijn met het lesgeven, vormde ook een rode draad doorheen het zogenaamde 'tijdsbestedingsonderzoek' (Minnen, Verbeylen & Glorieux, 2018) en de meest recente TALIS-data.² Daaruit bleek dat Vlaamse leraren in de eerste graad secundair onderwijs niet meer tijd aan die taken besteden dan hun collega's van andere landen, maar wel dat zij een hogere mate van stress ervaren door een teveel aan administratie (Spruyt, Van Droogenbroeck, et al., 2022).

4.1.2 Planlast op de radar: meetbaar en bespreekbaar maken en samen aanpakken

Schooldoorlichtingen worden steevast benoemd als oorzaak van planlast. De onderwijsinspectie heeft de planlast, gekoppeld aan doorlichtingen, daarom stelselmatig proberen te verminderen. Tijdens de huidige legislatuur ging ze een stap verder door de ontwikkeling van verschillende instrumenten om planlast op de radar te brengen, te kwantificeren en aan te pakken.

² TALIS staat voor Teaching and Learning International Survey en is een internationaal vergelijkend onderzoek waaraan Vlaanderen deelnam. De meest recente resultaten dateren van 2018: [TALIS 2018 – Vlaanderen](#).



Dit zijn de verwachte instrumenten van de inspectie (Viaene & Vander Elst, 2022; Vlaamse Onderwijsinspectie, 2023):

Het *RAP (referentiekader alert voor planlast)* koppelt oorzaken van planlast (zoals die bleken uit voorgaande onderzoeken, focusgroepen en eigen suggesties van inspecteurs) aan de rubrieken van het Referentiekader Onderwijskwaliteit (OK-kader). Daarnaast legt het RAP linken met de regelgeving: welke regelgeving is van toepassing en wat is de beleidsruimte voor scholen? Het RAP vormt de basis voor de planlastradar en de planlastcalculator.

De *planlastradar* is het instrument waarmee de inspectie tijdens doorlichtingen planlast registreert en objectiveert door toetsing aan de regelgeving en de kwaliteitsverwachtingen van het OK-kader. De inspectie legt de link tussen de gepercipieerde planlast door het schoolteam en haar eigen inschatting ervan. Als er indicaties zijn van een hoge planlast met een mogelijk negatieve impact op de onderwijskwaliteit, wordt de directeur daarvan op de hoogte gebracht. Zo wil de inspectie het bewustzijn rond planlast verhogen en sensibiliseren om het aan te pakken.

De *planlastcalculator* is een instrument voor scholen om zelf de gepercipieerde planlast bij hun team in kaart te brengen, door voor elke potentiële planlastoorzaak uit het RAP te bevragen of die respectievelijk weinig/veel inspanning vraagt en weinig/veel positieve impact heeft op de onderwijskwaliteit. Voor wat veel inspanning vraagt en weinig positief effect heeft, moeten alarmbellen afgaan. Daarmee beschikt de directeur, als bewaker van planlast, over een instrument om planlast op zijn school te meten en te vergelijken met het Vlaamse gemiddelde.

De Vlor waardeert het dat met de drie instrumenten planlast zichtbaar, meetbaar en bespreekbaar wordt. De instrumenten zullen helpen om het bewustwordingsproces te stimuleren en het debat over planlast te voeden: het debat op scholen, maar ook met bovenschoolse actoren en de overheid. Zo evolueert planlast van een subjectief naar een 'intersubjectief' gegeven. Het is een gedeelde verantwoordelijkheid die gezamenlijk aangepakt moet worden. Dat kan leiden tot visieontwikkeling over autonomie en verantwoording, over de vraag wat – naast de taak van het lesgeven – eigen is aan het beroep van directeur of leraar, enzovoort.

De Vlor vraagt dan ook met aandrang dat het onderwijsveld zo snel mogelijk over die instrumenten kan beschikken.

4.2 Hoe genereert regelgeving planlast?

Uit voorgaande onderzoeken (zie hoger) weten we al dat de regelgeving niet de enige oorzaak is van planlast. Als we 'regelgeving' strikt beschouwen als decreten en besluiten, blijkt dat nog minder het geval te zijn. Planlast komt meestal voort uit de vertaling van de regelgeving naar de praktijk, bij gebrek aan duidelijke verwachtingen over hoe de regelgeving toegepast moet worden. We zien die vertaling voor een deel in omzendbrieven en afsprakenkaders vanuit de overheid, maar ook op het niveau van schoolbesturen, directies en leraren. Zij zoeken naar wat minimaal nodig of voldoende is om aan de regelgeving te voldoen. De genoemde instrumenten van de onderwijsinspectie zullen dat zoekproces ondersteunen.

Met dit advies richten we ons op die aspecten van de regelgeving waar de Vlor wel bronnen van planlast in ziet. Het gaat om aspecten die eigen zijn aan de huidige onderwijsregelgeving, de manier waarop de regelgeving uitgerold wordt en de gevolgen van de regelgeving. We verwachten dat de Vlaamse Regering dat aanpakt.

4.2.1 Timing

De periode tussen de goedkeuring van de regelgeving en de ingangsdatum is vaak zeer kort, waardoor scholen te weinig tijd hebben om zich degelijk voor te bereiden. Dat creëert een zware belasting op directeurs en hun schoolteam. Het kan ook het verplichte participatieoverleg in het gedrang brengen.

Er is al vaak gevraagd om een **uiterste datum** te bepalen waarna geen nieuwe regelgeving meer kan ingevoerd worden voor het volgende schooljaar. De Vlor sluit zich daarbij aan en wijst op het voorstel van resolutie van Jos De Meyer e.a. uit 2003, aangenomen door de plenaire vergadering van het Vlaams Parlement, dat stelde dat onderwijsdecreten die in werking treden op 1 september, voor de paasvakantie van het voorgaande schooljaar moeten ingediend worden bij het Vlaams Parlement.³

Niet alleen nieuwe decreten of besluiten, maar ook de **late communicatie over omkadering** (onder meer het gevolg van de verschillende berekeningswijzen van deelomkaderingen) maakt dat directies hun personeelsformatie vaak nog in de zomervakantie moeten finaliseren. Dat creëert extra werkdruk en stress voor directies, en ook veel spanning en onzekerheid bij de betrokken leraren.

4.2.2 Gebrek aan transparantie

Dat er voortdurend wijzigingen gebeuren aan de regelgeving creëert ook druk, doordat scholen dat allemaal moeten beheersen en verwerken. Denk aan de jaarlijkse genummerde onderwijsdecreten en verzamelbesluiten.

Ook de complexiteit, de mate van detail en onduidelijkheid van regelgeving bemoeilijken het gebruik ervan en maken dat er veel tijd gaat naar interpretatie en aftoetsing.

4.2.3 Complexe administratieve en technische vereisten

Heel wat vereisten die voortkomen uit de concrete vertaling van regelgeving, worden als onnodig ervaren, als administratieve overlast die door efficiëntietoetsen kan aangepakt worden. Bijvoorbeeld:

- Attesten die door instellingen moeten opgevraagd en bewaard worden, maar ook al elders beschikbaar zijn. Koppeling van databanken zou dat kunnen verhelpen, voor zover dat beantwoordt aan de GDPR-wetgeving.
- Documenten die zowel op papier als digitaal beschikbaar moeten zijn. Digitaal zou moeten volstaan.
- De verplichting om papieren documenten te voorzien van handtekeningen en stempels.

In de concrete voorstellen (zie deel 5) komen meerdere voorbeelden van die complexe administratieve en technische vereisten voor.

Ook verschillende **bewaartermijnen** voor documenten van leerlingen creëren veel planlast.⁴ Duidelijke bewaartermijnen zijn zeker nodig, maar de Vlor vraagt om na te gaan of er niet meer eenduidigheid mogelijk is. Bij nieuwe regelgeving wordt telkens een nieuwe termijn bepaald. Het

³ [Voorstel van resolutie betreffende tijdige indiening van ontwerpen van decreet inzake het onderwijs met het oog op een rechtszekere en ordentelijke start van het schooljaar. Parl. St., VI. Parl. 2002-2003, 1578/1.](#)

⁴ Zie bijvoorbeeld [Omzendbrief Bao/2005/03. Bewaartermijnen van leerlinggebonden documenten](#), 31 januari 2005. En [Omzendbrief SO/2003/02. Bewaartermijn van leerlinggebonden documenten](#), 15 april 2003.



geheel moet gescreend worden op mogelijkheden voor meer afstemming van termijnen, weliswaar vanuit samenhang met andere regelgeving.

De Vlor stelt zich ook vragen bij de veelheid aan leerlinggebonden documenten en de (lange) termijnen om ze te bewaren voor de **onderwijsinspectie** (en AHOVOKS).^{5 6} We vragen om na te gaan of dat allemaal noodzakelijk is, aangezien het veel plaats en tijd in beslag neemt en er toch slechts steekproefsgewijs naar gekeken wordt.

4.2.4 Niet afgestemde regelgeving (4)

Nieuwe regelgeving van andere beleidsdomeinen en niveaus (regionaal, federaal, Europees) die ook impact heeft op onderwijs, houdt niet altijd rekening met bestaande (onderwijs)regelgeving. Dat bemoeilijkt de toepassing ervan.

Een voorbeeld van generieke regelgeving die vertaald moet worden naar onderwijs, is de GDPR-wetgeving. Bij de opmaak daarvan, werd geen rekening gehouden met de bestaande onderwijsregelgeving, o.a. over bewaartermijnen.

Een voorbeeld van regelgeving van een ander beleidsdomein met impact voor onderwijs betreft de fiscale attesten voor kinderopvang die het basisonderwijs en deeltijds kunstonderwijs moeten uitreiken. We vragen niet om die verplichting te schrappen, wel om het systeem te vereenvoudigen, zodat glashelder is welke formulieren en termijnen van toepassing zijn om de fiscale verplichtingen na te komen.

4.2.5 Niet-toepassing of niet-handhaving van regelgeving (5)

Het voorontwerp van decreet schrapt een aantal regels die niet toegepast worden. Bijvoorbeeld: artikel 23 schrapt de betrokkenheid van een onderwijsinspecteur bij de bemiddeling voor geweigerde leerlingen, omdat dat de opdracht is van het lokaal overlegplatform (LOP). De Vlor vraagt zich af of het toch niet wenselijk is dat de inspectie een inbreng heeft. Algemeen: het is niet omdat iets in de praktijk nu niet toegepast wordt of niet gehandhaafd wordt, dat het niet wenselijk is.

Er gaat veel tijd naar discussies over regelgeving die op dit moment niet opgevolgd wordt (door het Agentschap voor Onderwijsdiensten (AGODI), de onderwijsinspectie, ...). Doordat scholen geen opmerkingen krijgen over die regelgeving worden 'fouten' als 'correct' ervaren. Die discussies creëren vaak planlast, omdat daarover behoorlijk wat over en weer gecommuniceerd wordt met verschillende instanties.

We vragen daar op zijn minst reflectie over. Alvorens bepalingen opgenomen worden in de regelgeving, moet ook duidelijk zijn hoe ze toegepast of opgevolgd zullen worden. En bij bepalingen uit de regelgeving waarvoor dat momenteel niet duidelijk is, moet nagedacht worden over alternatieven: wat is nodig om ze wel te controleren?

Ter illustratie twee extra voorbeelden:

- De toekenning van attesten verworven bekwaamheden voor leerlingen met een individueel aangepast curriculum (IAC) gebeurt wellicht niet voor alle leerlingen, maar is er iemand die dat nagaat?

⁵ <https://www.onderwijsinspectie.be/nl/doorlichten/doorlichten-in-de-verschillende-onderwijsniveaus>

⁶ Zie ook [Opmendbrief VWO/2011/02. De centrumorganisatie van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie](#). 15 juni 2011 (punt 6.1.2 tot 6.1.5.2).

- Wat als de motivatie die scholen moeten bezorgen aan AGODI bij de ontbinding van een inschrijving, niet voldoende kwaliteitsvol is? Wordt dat systematisch nagegaan? Zo niet, kan voor sommige leerlingen hun onderwijsloopbaan gehypothekeerd worden op basis van een povere motivatie.

4.2.6 Subsidiegestuurd werken (6)

Het is goed dat er middelen voorzien worden voor projecten die dynamiek genereren in scholen, maar er gaat veel tijd en energie naar de opmaak van dossiers en dat creëert druk en doorkruist langetermijnbeleid en stabiliteit.

5 Bijkomende voorstellen voor schrapping én vereenvoudiging

In lijn met de hierboven genoemde algemene oorzaken van planlast door regelgeving, doet de Vlor ook een aantal concrete voorstellen. We wijzen er nog eens op dat schrappen doordacht moet gebeuren om nieuwe planlast te vermijden. Het kan niet de bedoeling zijn dat er extra verantwoordingsmechanismen in het leven geroepen worden voor wat niet in regelgeving vastgelegd is. Die overweging heeft dit advies vormgegeven.

Het gaat om voorstellen tot schrapping óf vereenvoudiging die impact zal hebben op planlast. Zonder meer schrappen is niet vanzelfsprekend (zie hierboven), maar vereenvoudiging zou ook al veel kunnen helpen.

We beperken ons niet tot decreten en besluiten, maar halen ook bepalingen uit omzendbrieven aan, net omdat die vaak de concretisering van de regelgeving bevatten die de planlast veroorzaken.

De Vlor doet deze voorstellen vanuit het perspectief en de ervaringen van de eindgebruikers (schoolorganisatie). Het zijn signalen die verder onderzocht moeten worden. We geven daarvoor de volgende *criteria en voorwaarden* mee:

- alleen bijkomend schrappen of vereenvoudigen als het echt impact heeft op planlast, regeldruk en juridisering én
- als alle mogelijke gevolgen correct ingeschat worden én
- er geen negatieve impact is voor leerlingen, studenten, cursisten of hun ouders, voor het personeel of voor de kwaliteit van onderwijs.

Die gevolgen inschatten is niet enkel de verantwoordelijkheid van de Vlor. We kijken daarvoor ook naar de onderwijsadministratie, zeker voor wat de juridisch-technische impact betreft. We geven signalen en die moeten concreter uitgewerkt worden.

Met onderstaande inventaris wil de Vlor helemaal niet de indruk wekken dat de voorgestelde schrappingen of vereenvoudigingen hét probleem van planlast uit de wereld zullen helpen. Het aantal voorstellen per onderwijsniveau is ook geen afspiegeling van de mate waarin planlast daar ervaren wordt.

Regelgeving schrappen is niet gelijk aan planlast verminderen. Planlast heeft, zoals eerder geschetst, ook andere oorzaken. Toch zou het al helpen als de voorstellen – ook die voor bepalingen uit besluiten en omzendbrieven – ter harte genomen worden.



Hierna bij elk onderdeel telkens een korte omschrijving, een verwijzing naar de rechtsbron(nen) in voetnoot, en het voorstel van de Vlor.

5.1 Basisonderwijs

Pedagogische studiedagen

Basisscholen moeten voor extra pedagogische studiedagen een aanvraag indienen bij AGODI. Ook bij wijzigingen tijdens het schooljaar moeten basisscholen dat melden aan AGODI.⁷ Dat wordt als planlast ervaren.

Voorstel: Die verplichtingen schrappen. Het volstaat dat basisscholen dat afdelen binnen de eigen participatiekanalen (schoolraad en personeel).

Aandachtspunt: Met de eventuele impact op de organisatie van de internaten moet rekening gehouden worden.

5.2 Secundair onderwijs

Toegang tot persoonsgegevens

Het toegangsrecht tot de persoonsgegevens van de leerling verloopt in twee trappen: eerst inzage en toelichting, dan kopierecht.⁸

Voorstel: Niet schrappen, maar beter afstemmen met de Europese AVG (GDPR) en het Vlaamse Bestuursdecreet.

Zending van leerlingenstages

Scholen zijn verplicht een elektronische zending te doen van alle in de loop van het schooljaar gevolgde stages.⁹

Voorstel: Scholen zijn vragende partij om de zending van de leerlingenstages schrappen, omdat ze al een Dimona-aangifte moeten doen.

5.3 Basis- en secundair onderwijs

Simulatietool voor de berekening van extra-uren-leraar en het extra werkingsbudget naar aanleiding van de Oekraïne-crisis

AGODI stelt simulatietools ter beschikking voor de berekening van de bijkomende lestijden, bijkomende uren en een extra werkingstoelage voor het onderwijs aan vluchtelingen uit Oekraïne.¹⁰

Voorstel tot vereenvoudiging: De simulatietool zou het mogelijk moeten maken dat alle middelen onmiddellijk zichtbaar zijn, zowel de reguliere uren van anderstalige nieuwkomers, als de extra uren.

⁷ [Besluit van de Vlaamse Regering tot organisatie van het schooljaar in het basisonderwijs en in het deeltijds onderwijs georganiseerd, erkend of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap](#), 17 april 1991 (Artikel 3, 8 en 9).

⁸ [Codex Secundair Onderwijs](#), 17 december 2010 (Artikel 123/7).

⁹ [Omzendbrief SO/2007/05. Zendingen voor leerlingen en scholen in het secundair onderwijs](#), 30 augustus 2007 (punt 5).

¹⁰ [Omzendbrief Bao/2022/001. Dringende maatregelen voor het basisonderwijs naar aanleiding van de Oekraïne-crisis](#), 31 maart 2022. En [Omzendbrief SO/2022/001. Dringende maatregelen voor het secundair onderwijs naar aanleiding van de Oekraïne-crisis](#), 31 maart 2022.

5.4 Hoger onderwijs

University College als decretaal vastgelegde vertaling hogeschool

De Codex Hoger Onderwijs bepaalt dat ‘hogeschool’ verplicht vertaald wordt als ‘University College’.¹¹ Niettemin zijn er internationaal verschillende benamingen gangbaar voor instellingen hoger onderwijs die geen universiteit zijn. Dat leidt ertoe dat Vlaamse hogescholen binnen hun internationale contacten vaak extra inspanningen moeten leveren om de aard van hun instelling correct te situeren. Niet zelden zaait ‘University College’ zelfs verwarring, waardoor hogescholen extra duiding moeten geven om misverstanden te weerleggen. De schrapping houdt geen bijkomend risico in dat hogescholen zich onterecht als universiteit zouden voorstellen. Dat is vandaag immers al expliciet verboden.

Voorstel: De bepaling ‘De benaming hogeschool wordt vertaald als University College.’ schrappen.¹²

5.5 Volwassenenonderwijs

Manueel ondertekenen van studiebewijzen en gebruik van droogstempel / het uitreiken van studiebewijzen in het algemeen

Studiebewijzen moeten manueel ondertekend worden door de directeur van een CVO of een gemandateerde van het centrumbestuur.¹³ Op jaarbasis zijn dat heel wat deelcertificaten die afgedrukt, manueel ondertekend (ofwel met de hand, ofwel digitaal via Adobe) en uitgereikt moeten worden.

Voorstellen tot vereenvoudiging:

- Evolueren naar een authenticatie via ADMX;
- Het gebruik van de droogstempel voor de deelcertificaten schrappen;
- Mogelijk maken dat cursisten hun studiebewijs kunnen downloaden (zonder droogstempel of handgeschreven handtekening);
- Het uitreiken van de erkende studiebewijzen op vraag van de cursist laten gebeuren.

Deelcertificaatsupplement bij open modules

Het deelcertificaatsupplement bij open modules genereert heel wat planlast en bevat deels dezelfde informatie als het deelcertificaat. Het supplement geeft wel informatie over de inhoud van de open module, wat niet opgevangen wordt door het deelcertificaat.¹⁴

Voorstel: Onderzoeken of het eenvoudiger kan, door bijvoorbeeld de extra informatie over de inhoud van de open module te integreren in het deelcertificaat, zodat het supplement niet meer nodig is.

¹¹ [Codex Hoger Onderwijs](#). 11 oktober 2013 (Artikel II.4).

¹² De Vlor kaartte dit ook al aan in zijn advies over een internationaliseringsstrategie voor het Vlaamse hoger onderwijs: ‘Nadenken over de benamingen ‘professioneel gerichte bacheloropleidingen’ en ‘university colleges’. Deze terminologie is niet gekend in het buitenland en belemmert de internationalisering van de hogescholen.’ Zie Vlor, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over een internationaliseringsstrategie voor het Vlaamse hoger onderwijs](#), 14 maart 2017, p. 9.

¹³ [Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de studiebekrachtiging in het volwassenenonderwijs](#). 19 juli 2007 (Artikel 1/1, 2ter en bijlagen). En [Omzendbrief VWO/2011/02. De centrumorganisatie van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie](#). 15 juni 2011 (punt 2.1.4).

¹⁴ [Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de studiebekrachtiging in het volwassenenonderwijs](#). 19 juli 2007 (Artikel 2ter).

Herhaalde aanvraag bij gelijkaardig maatwerk

De procedure van maatwerk zorgt voor administratieve overlast. De tweede aanvraag bij gelijkaardig maatwerk is overbodig. In het BVR staat niets over herhaalde aanvraag, enkel in de omzendbrief.¹⁵ Kan die herhaalde aanvraag van maatwerk dat al goedgekeurd is, niet wegvallen?

Voorstel: Vereenvoudigen of schrappen wanneer open modules in alle leergebieden mogelijk blijven. Kan er niet gewerkt worden zoals bij open modules: inhoud maatwerk bijhouden ter inzage op het centrum? Dan kan de inspectie dat opvragen indien nodig/gewenst en moet er geen goedkeuring aangevraagd worden.

Ondertekenen van een opleidingsaanbod dat georganiseerd wordt in de vorm van een open module door de betrokken cursist

Een centrum dat een opleidingsaanbod wil organiseren in de vorm van een open module, moet daarvoor een document opstellen waaruit blijkt dat aan de beschreven criteria voldaan is. Dat document moet ondertekend worden door het bestuur van het desbetreffende centrum én de betrokken cursist. Het document moet in het centrum bewaard worden en is ter beschikking van de bevoegde administratie en de onderwijsinspectie.¹⁶

Voorstel: Het ter beschikking stellen van het document zou moeten volstaan, bijvoorbeeld via een elektronisch leerplatform. Ook het laten ondertekenen door de betrokken cursist zorgt voor extra planlast.

Inschrijving niet geldig als niet aan alle inschrijvingsvoorwaarden voldaan is op één derde moment

Een cursist is financierbaar of subsidieerbaar als hij is ingeschreven alvorens één derde van het minimale aantal lestijden van de module verstreken is.¹⁷

Die regel is bedacht en haalbaar vanuit het concept dat de centra modules organiseren op semesterbasis. Dan valt het één derde moment na anderhalve maand. Het is echter erg moeilijk tot onhaalbaar voor de nieuwe flexibele vormen zoals modules die op één week tot één dag afgehandeld worden. In dat laatste geval valt het één derde moment op de eerste en laatste dag van de opleiding. In de meeste gevallen betekent dat dat de cursist niet meer financierbaar wordt als hij op de dag zelf niet alle bewijzen kan bezorgen.

Voorstel: De regel aanpassen aan de realiteit (flexibilisering).

Betalen inschrijvingsgeld in relatie tot inschrijvingsvoorwaarden

Eén van de inschrijvingsvoorwaarden is het betaald hebben van het inschrijvingsgeld.¹⁸

Afbetalingsplannen zijn echter de realiteit geworden, ook in het volwassenenonderwijs. Dat leidt ook tot opmerkingen van de verificatie, aangezien er heel wat cursisten zijn die ingeschreven zijn, maar toch nog een deel (of verschillende delen) van het inschrijvingsgeld moeten betalen. Ook bij

¹⁵ [Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de organisatie van het opleidingsaanbod in het volwassenenonderwijs](#), 19 juli 2007 (Artikel 10 en 11). En [Omzendbrief VWO/2011/03. De ontwikkeling van opleidingsprofielen en de onderwijsbevoegdheid van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie](#), 17 juni 2011 (punt 3.1.3).

¹⁶ [Omzendbrief VWO/2011/03. De ontwikkeling van opleidingsprofielen en de onderwijsbevoegdheid van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie](#), 17 juni 2011 (punt 3.1.4, 4°).

¹⁷ [Omzendbrief VWO/2011/01. De erkenning en financiering of subsidiëring van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie](#), 16 juli 2011 (punt 4.1.1.1).

¹⁸ [Omzendbrief VWO/2011/02. De centrumorganisatie van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie](#), 15 juni 2011 (punt 1.2 en 1.2.1).

het online inschrijven vraagt het bijvoorbeeld tijd om te verifiëren dat de cursist voldoet aan de toelatingsvoorwaarden.

Voorstel: Een centrum heeft tijd nodig om alles op orde te hebben, door verschillende omstandigheden. Kan er geen ‘overgangperiode’ voorzien worden zodanig dat de centra de tijd hebben om alles correct te registreren en een cursist in orde kan geraken met de betaling van het inschrijvingsgeld?

Bewijs wettig verblijf

De omzendbrief schrijft voor dat het centrum een kopie van het bewijs van wettig verblijf moet bewaren in het cursistendossier voor cursisten die niet over de Belgische nationaliteit beschikken.¹⁹ Het is heel wat werk om die bewijzen te kopiëren en in te scannen.

Voorstel: Nagaan of het systeem vereenvoudigd kan worden.

5.6 Deeltijds Kunstonderwijs

Verminderingsattesten inschrijvingsgeld

Het is veel administratief werk om de bewijsstukken voor verminderd inschrijvingsgeld op te volgen en er zijn gevolgen bij fouten of laattijdigheid van uitreiken door de uitreikende instantie.²⁰

Voorstellen tot vereenvoudiging:

- Transparante en eenduidige lijst maken;
- Heldere centrale communicatie (ook naar de uitreikende partners zoals VDAB, mutualiteiten, ...);
- Jaarlijkse opvraging van attesten die hoe dan ook blijvend zijn;
- Regeling voorzien voor attesten die te laat uitgereikt worden;
- Attesten gezinssamenstelling automatiseren;
- Zelfde visie bij verificatie over de attesten en in kaart brengen van werklust bij administratieve medewerkers;
- Inzetten op verdere digitalisering: koppelingen leggen met databases waar mogelijk (zoals bij UitPAS, European Disability Card, ...) cfr. tariefsuggesties volwassenenonderwijs.

Attesten afwezigheden

Academies moeten afwezigheden kunnen staven aan de hand van documenten.²¹

Veelvoudige afwezigheden zijn een pedagogisch ‘probleem’ voor kwaliteitsvol onderwijs. De documenten opvragen, registreren en controleren creëert echter veel planlast voor leerlingen, ouders, leraren, administratie en verificatie. Ouders begrijpen niet steeds het nut van de verantwoording.

Voorstel: Het systeem van afwezigheidsattesten, dat nu identiek is aan dat van het leerplichtonderwijs, grondig bekijken en vereenvoudigen door het meer toe te spitsen op de

¹⁹ [Omsendbrief VWO/2011/02. De centrumorganisatie van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie.](#) 15 juni 2011 (punt 1.2.3).

²⁰ [Besluit van de Vlaamse Regering betreffende het opleidingsaanbod, de organisatie, de personeelsformatie, de inning van het inschrijvingsgeld en de certificering van het DKO.](#) 4 mei 2018 (Hoofdstuk 6, Afdeling 1). En [Omsendbrief DKO/2018/03. Inschrijvingen en toelatingsvoorwaarden in het deeltijds kunstonderwijs.](#) 20 augustus 2018 (punt 6.3).

²¹ [Besluit van de Vlaamse Regering betreffende het opleidingsaanbod, de organisatie, de personeelsformatie, de inning van het inschrijvingsgeld en de certificering van het DKO.](#) 4 mei 2018 (Artikel 35/3). En [Omsendbrief DKO/2021/02. Aan- en afwezigheden in het deeltijds kunstonderwijs.](#) 30 juni 2021.

eigenheid van het DKO. Daarbij moet een duidelijk onderscheid wordt gemaakt tussen volwassenen en minderjarigen.

Document G

Vóór 30 september moet handmatig de lijst bijgewerkt worden met het overzicht van de administratieve gegevens, het huidige aanbod per vestigingsplaats en de onderwijsbevoegdheden waarover een academie beschikt.²²

Wat een academie mag inrichten is al gekend, met eventueel extra/nieuw aanbod na goedkeuring van aanvragen voor programmaties/onderwijsbevoegdheden. Wanneer iets ingericht is, wordt dat gezonden via Discimus en de info zit in de administratieve software.

Voorstel: Document G integreren in de software of laten vervallen.

Toelatingsperiodes

Uiterlijk twee maanden na de start van het schooljaar moet de directeur op advies van de betrokken leraren beoordelen of een leerling die voorlopig werd ingeschreven zonder bewijs van de basiscompetenties, over voldoende competenties beschikt om de opleiding voort te zetten en moet hij daarover schriftelijke of digitale feedback geven aan de leerling.

De academie moet een register bijhouden met de aanvragen en gemotiveerde beslissingen over de toelatingsperiodes, dat ter inzage aan AGODI en aan de onderwijsinspectie kan worden voorgelegd.

Dat geldt zowel voor positieve als negatieve beoordelingen. Er gelden administratieve consequenties bij fouten/vergissingen.²³

Voorstel: Enkel negatieve beoordelingen behandelen/motiveren.

Vakantieregeling voor 24 december, 26 december en 30 juni

Telkens 24 en/of 26 december niet in de kerstvakantie vallen, of wanneer 30 juni op een zaterdag of zondag valt, is het onzeker of er lessen georganiseerd moeten worden.²⁴ Dat vergt veel en soms late communicatie en planlast.

Voorstel: In de regelgeving opnemen dat er op 26 december geen lessen georganiseerd worden en op 24 december (als die dag niet in de kerstvakantie valt) en 30 juni (als dat op een zaterdag of zondag valt) enkel tot de middag. De Vlor is zich ervan bewust dat de minister van Onderwijs geen mandaat heeft om het personeel vrij te stellen op die dagen.

5.7 Specifieke opmerkingen bij het voorontwerp van decreet

Tot slot heeft de Vlor ook nog twee specifieke opmerkingen bij het voorontwerp van decreet dat voor advies voorgelegd werd:

²² [Besluit van de Vlaamse Regering betreffende het opleidingsaanbod, de organisatie, de personeelsformatie, de inning van het inschrijvingsgeld en de certificering van het DKO](#), 4 mei 2018 (Artikel 54, 54/1 en 56 §3). En [Omzendbrief DKO/2018/01, JAARLIJKSE INLICHTINGEN – SCHOOLBEHEER EN VERIFICATIE DEELTIJDS KUNSTONDERWIJS](#), 8 oktober 2018 (punt 7.1).

²³ [Besluit van de Vlaamse Regering betreffende het opleidingsaanbod, de organisatie, de personeelsformatie, de inning van het inschrijvingsgeld en de certificering van het DKO](#), 4 mei 2018 (Artikel 30 §2).

²⁴ [Besluit van de Vlaamse Regering betreffende het opleidingsaanbod, de organisatie, de personeelsformatie, de inning van het inschrijvingsgeld en de certificering van het DKO](#), 4 mei 2018 (Artikel 27).

Artikel 29, 2° en artikel 72

Momenteel is voorzien om het professionaliseringsbudget in te zetten tot 31 december 2022. Omwille van het lerarentekort werd dat budget niet maximaal aangewend. Het tijdspad dat voorzien werd, is te beperkt. We vragen aan de overheid om dat te verlengen, minstens tot het einde van het lopende schooljaar 2022-2023. Als de looptijd van het professionaliseringsbudget verlengd wordt, dan moet gekeken worden hoe dat spoort met de overgang van ondersteuningsnetwerken naar leersteuncentra.

Artikel 80

De werking van het samenwerkingsplatform DKO Brussel wordt uitgehouden. Er is onduidelijkheid over die aanpassing van artikel 27, §2 uit decreet Deeltijds Kunstonderwijs: punt 1 en 3 worden geschrapt, punt 2 blijft behouden. Maar: dat punt wordt wel verder beperkt in de memorie van toelichting. De memorie gaat dus verder dan het decreet.

Overleg over de programmatie van domeinen, structuuronderdelen en onderwijsbevoegdheden heeft in de specifieke context van Brussel een duidelijke meerwaarde.



Leen Van Heurck
algemeen secretaris



Ann Verreth
voorzitter

Bronnen

Bij deel 1-4 van het advies

Departement Onderwijs en Vorming (2016). [Operatie Tarra. Onderzoek naar planlast. Eindrapport.](#)

[Decreet betreffende participatie op school en de Vlaamse Onderwijsraad.](#) 2 april 2004.

Kenis, P., Michielsens, P. & van Andel, W. (2013). [Kom op tegen planlast! Onderzoek naar initiatieven die de planlast \(irriterende regeldruk\) voor scholen en leerkrachten in het leerplichtonderwijs kunnen verminderen.](#) Antwerp Management School.

Minnen, J., Verbeylen, J. & Glorieux, I. (2018). [Onderzoek naar leraren in het basis- en secundair onderwijs.](#) Brussel: Vakgroep Sociologie, Onderzoeksgroep TOR.

[Omzendbrief Bao/2005/03. Bewaartermijnen van leerlinggebonden documenten.](#) 31 januari 2005.

[Omzendbrief SO/2003/02. Bewaartermijn van leerlinggebonden documenten.](#) 15 april 2003.

[Omzendbrief VWO/2011/02. De centrumorganisatie van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie.](#) 15 juni 2011 (punt 6.1.2 tot 6.1.5.2).

Spruyt, B., Van Droogenbroeck, F., Sjongers, J. & Kavadias, D. (2022). 'Het lerarentekort kritisch bekeken vanuit internationaal vergelijkend perspectief' *Tijdschrift voor Onderwijsrecht en onderwijsbeleid*, 2022-2023 (1): 19-26.

TALIS (2018). [Resultaten.](#) (<http://talis2018.be/resultaten/>).

Viaene, L. & Vander Elst, B. (2022). De last van het plannen. De onderwijsinspectie aan zet in: Gallin, E. & Van den Brande, M. (red.) *Van planlast naar planlust. Over het belang van plannen op school.* Brussel, Politeia, p. 27-48.

Vlaamse Onderwijsinspectie. Toelichting aan de Vlor over de kijk van de inspectie op planlast en drie nieuwe instrumenten om eraan tegemoet te komen, 10 maart 2023 (intern document).

Vlaamse Onderwijsinspectie. [Doorlichten in de verschillende onderwijsniveaus.](#) (<https://www.onderwijsinspectie.be/nl/doorlichten/doorlichten-in-de-verschillende-onderwijsniveaus>).

[Voorstel van resolutie betreffende tijdige indiening van ontwerpen van decreet inzake het onderwijs met het oog op een rechtszekere en ordentelijke start van het schooljaar. Parl. St., VI. Parl. 2002-2003, 1578/1.](#)

Bij deel 5 van het advies

[Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de organisatie van het opleidingsaanbod in het volwassenenonderwijs.](#) 19 juli 2007 (Artikel 10 en 11).

[Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de studiebekrachtiging in het volwassenenonderwijs.](#) 19 juli 2007 (Artikel 1/1, 2ter en bijlagen).

[Besluit van de Vlaamse Regering betreffende het opleidingsaanbod, de organisatie, de personeelsformatie, de inning van het inschrijvingsgeld en de certificering van het DKO.](#) 4 mei 2018 (Hoofdstuk 6, Afdeling 1; Artikel 27; Artikel 30 §2; Artikel 35/3; Artikel 54, 54/1 en 56 §3).



[Besluit van de Vlaamse Regering tot organisatie van het schooljaar in het basisonderwijs en in het deeltijds onderwijs georganiseerd, erkend of gesubsidieerd door de Vlaamse Gemeenschap.](#) 17 april 1991 (Artikel 3, 8 en 9).

[Codex Hoger Onderwijs.](#) 11 oktober 2013 (Artikel II.4).

[Codex Secundair Onderwijs.](#) 17 december 2010 (Artikel 123/7).

[Omzendbrief Bao/2022/001. Dringende maatregelen voor het basisonderwijs naar aanleiding van de Oekraïne-crisis.](#) 31 maart 2022.

[Omzendbrief DKO/2021/02. Aan- en afwezigheden in het deeltijds kunstonderwijs.](#) 30 juni 2021.

[Omzendbrief DKO/2018/01. JAARLIJKSE INLICHTINGEN – SCHOOLBEHEER EN VERIFICATIE DEELTIJDS KUNSTONDERWIJS.](#) 8 oktober 2018 (punt 7.1).

[Omzendbrief DKO/2018/03. Inschrijvingen en toelatingsvoorwaarden in het deeltijds kunstonderwijs.](#) 20 augustus 2018 (punt 6.3).

[Omzendbrief SO/2022/001. Dringende maatregelen voor het secundair onderwijs naar aanleiding van de Oekraïne-crisis.](#) 31 maart 2022.

[Omzendbrief SO/2007/05. Zendingen voor leerlingen en scholen in het secundair onderwijs.](#) 30 augustus 2007 (punt 5).

[Omzendbrief VWO/2011/01. De erkenning en financiering of subsidiëring van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie.](#) 16 juli 2011 (punt 4.1.1.1).

[Omzendbrief VWO/2011/02. De centrumorganisatie van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie.](#) 15 juni 2011 (punt 1.2 en 1.2.1; punt 1.2.3; punt 2.1.4).

[Omzendbrief VWO/2011/03. De ontwikkeling van opleidingsprofielen en de onderwijsbevoegdheid van de centra voor volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie.](#) 17 juni 2011 (punt 3.1.3 en 3.1.4, 4°).

Vlor, Raad Hoger Onderwijs. [Advies over een internationaliseringsstrategie voor het Vlaamse hoger onderwijs.](#) 14 maart 2017.

